

ARIELI PRESS LTD דפוס אריאלי

סבא יוסף קלוזינסקי - אריאלי וסבתא חנה לבית שנידרמן

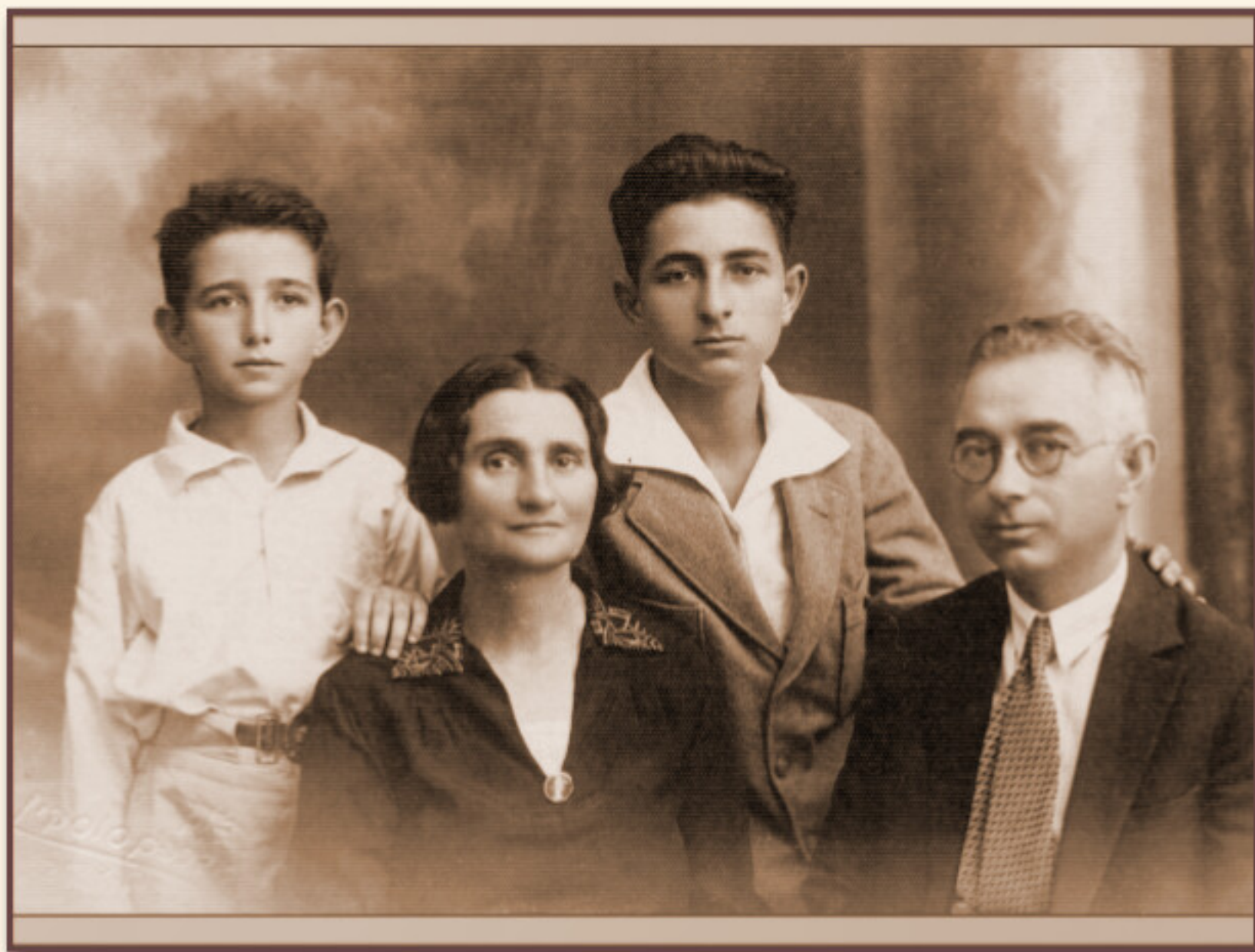

סבא יוסף אריאלי ובניו
משמאלו יגאל ומימינו אריאל

דפוס אריאלי

ARIELI PRESS

סבא יוסף אריאלי, יגאל, סבתא חנה ואריאל

ספר הזכרון של צ'נסטוחובה מזכיר את הדפוס הראשון שהוקם בעיר

Lithography in Czestochowa

The first vital undertaking that Jews made in Czestochowa was a printing business that the family Kuhn brought over from Vielon in the year 1869. The printing business was quickly converted to an important lithographical institution which, at that time, served as a school for all of Poland. From there came out capable professionals in the domain of lithography.

From Czestochowa Yizkor Book

<http://www.jewishgen.org/yizkor/Czestochowa/cze005.html>

אוסף ואומר שסבא וסבתא רבא של סבי יוסף קלזניסקי היו חיה שרה קון והרשליק שצקץ מצנסטוחובה

(Chaya Sara Kohn)

לצערי אין לי עדיין הוכחה ממשית שחיה שרה היתה שיכת לאותה משפחה שהקימה את הדפוס, אך יש כאן מקום למחקר.

The Meaning of Lithography

From Wikipedia, the free encyclopedia

Lithography (from Greek *λίθος* - *lithos*, 'stone' + *γράφειν* - *graphein*, 'to write') is a method for printing using a stone (lithographic limestone) or a metal plate with a completely smooth surface. Invented in 1796 by German author and actor Alois Senefelder as a cheap method of publishing theatrical works, lithography can be used to print text or artwork onto paper or other suitable material.

יוסף קלזינסקי – אריאלי – צנסטוחובה, פולין

קליק בעכבר המחשב על קבץ

"משפחת קלזינסקי – מרשם התושבים – צנסטוחובה, פולין."

דף נפרש על פני מסך המחשב. בדף רשומות מספר מרשם התושבים של צ'נסטוחובה, פולין, בשנים 1870 - 1930. אין זו הפעם הראשונה שאני מתבוננת ברשומות הללו. ברשומות מעט אינפורמציה בסיסית, שם פרטי, שם משפחה, שמות ההורים, מקום הלידה, שנת הלידה ומקצוע. אך אני בכל פעם מנסה, כאילו אפשר היה, לשאוב ולמצות מכל תא יותר ויותר פרטים. רוצה אני לדעת עוד ועוד אודות האנשים, אודות המקום. רוצה אני להקיף את פרטי החיים הקטנים. לצערי כל הספור ממלא שורה אחת בלבד.

הפעם עיני נעוצות ברשומה של סבי, יעקב יוסף קלזינסקי. בעמודה מקצוע "Lithographer" אומר הכתוב. מעבירה אני את עיני לעמודה "תאריך לידה", שנים עשר בינואר 1888. אכן, סבא יוסף נולד בתאריך זה בצנסטוחובה. אביו ואמו אברהם קלזינסקי ופרידלה שצקץ. איני יודעת את התאריך המדויק בו עלה סבא לישראל, אך ודאי היתה שנת עלייתו בין 1904 ל – 1906. שוב בוחנת אני את המקצוע ואת תאריך הלידה. סבא, נער היה, בן 16 או בן 18, ומקצועו Lithographer. כה מוקדם בחייו הציב סבא, ודאי בלי להיות מודע, את הדפוס למרכזי משפחתו. הדפוס לא היה רק מקור פרנסה, הדפוס היה אורח חיים, הדפוס היה התרבות, הדפוס היה המשפחה, הדפוס היה הכל.

Surname	Given name	Vol	House #	Request sequence number	See page in complete book for detailed listing	Syg. for this index book	Parents	Date of birth	Place of birth	Civil status	Occupation
KALUZYSKI	Jakub Josef	8	354	10221	182	27/74	Abram and Frajda SZCZEKACZ	January 12, 1888	Czestochowa	Unmarried	Lithographer

בירות, לבנון 1910 - 1915

- 1 -

לפעמים בחיים הדברים מתרחשים בצורה מזוהה. איך קרה שסבא וסבתא, יוסף קלוזינסקי וחנה שנידרמן, עלו לישראל בתחילת שנות המאה עשרים, שהו בה בערך שנתיים, בריאותם הדרדרה ומסבות שונות הגיעו כל אחד בנפרד לבירות, לבנון, שם נפגשו, נשאו, הולידו את בנם בכורם, יגאל קלוזינסקי, וחזרו לישראל בעצומה של מלחמת העולם הראשונה?

סבא וסבתא לא שאפו לעבוד בחקלאות כמו מרבית מאנשי העליה השניה. סבא הגיע לנמל יפו ובראשית דרכו בארץ הסתובב בפתח תקוה כמו רבים מאנשי העליה השניה. הוא היה חולני ועבודת החקלאות המפרכת היתה למעלה מכוחותיו. "הוא לא ידע להחזיק טוריה" הוסיף בחיך יגאל.

סבא חלה ובדרך שאינה ידועה לי הגיע לבית חולים בבירות.

סבתא הגיעה לנמל חיפה, עבדה במטבח הפועלים של בית חרושת עתיד, שהפך יותר מאוחר לבית חרושת שמן. סבתא, שמרוב התרגשות על עצם הגיעה לישראל, ראתה סביבה רק שמים כחולים ואור חלטה וגם היא הגיעה, בעודו של אחיה דויד שנידרמן, לבית החולים בבירות.

- 2 -

הספור עליתם לארץ ותלאותיהם של סבא וסבתא מופיע במקום אחר.

בבירות סבא וסבתא, כל אחד לחוד, הגיעו ל "אחוזה" ארגון הסטודנטים בבירות. הארגון היה מעין קומונה. סבא הכיר בקומונה בחור יהודי שעבד בבית הדפוס של ג'ידעון. ג'ידעון, מחניתי, היה איש רם מעלה. הוא היה בעל בית דפוס בבירות וכן היה גם סגן ראש עיריית בירות. בהמלצתו של החבר מהקומונה התקבל סבא לעבודה כפועל בדפוס ג'ידעון. סבא אהב את עבודת הדפוס ובהתלהבות השקיע בה את כל נפשו. מהר מאד התקדם והפך למנהל הדפוס. סבא וסבתא גרו בבירות בערך שנתיים ומצבם הכלכלי שם היה טוב. סבא וג'ידעון היו ביחסים טובים מאד ושמרו על הקשר ביניהם גם כשהקלוזינסקים חזרו לארץ. "כאשר ג'ידעון היה רואה את סבא משוחח עם בעל בית דפוס אחר מיד היה מעלה את משכורתו," צחק יגאל "שמא יעלה בדעתו של סבא לחפש מקום עבודה אחר." "חבל" הוסיף יגאל ואמר "שסבתא איננה כאן אתנו, היא ידעה לספר וזכרה כל דבר בדיקנות"

היתה חנות בגדים ברחוב אלנבי פנת סמטה קטנה, שאת שמה איני זוכר כרגע. בסמטה היה גם בית ספר לנגינה שולמית. שם החנות לבגדי ילדים היה אולי בירנהק. זו היתה החנות היחידה לבגדי ילדים בתל אביב באותה תקופה."

התלהבתי מהסיפור, לא זכרתי שאני קבלתי שמלה מתנה ויגאל ניחם אותי:

"וודאי גם לך הוא קנה שמלה כזו מתנה. אנסה לחפש את התמונה. אני זוכר את השמלה לפרטיה, צבעה היה צבע בל ובשוליה התחתונים היה פס ברוחב בערך של ארבעה ס"מ עם ציורי דובדבנים אדומים."

חפשתי את תמי לובשת את השמלה בין התמונות. פעם היו מצטלמים בעקר בארועים חגיגיים ותמי תמיד לובשת שמלה לנה מקושטת בדובדבנים. אולי זו השמלה?

כשפרצה מלחמת העולם הראשונה ג'ידעון רצה שסבא וסבתא ישארו בבירות, אך סבתא רצתה לחזור ארצה ובערך בשנת 1915 הם שמו פעמיהם חזרה ועל כך אספר במקום אחר. סבתא צדקה, השנים 1915 ואילך היו שנים קשות למחונתים בלבנון. ההסטוריה של לבנון בשנים אלה תחת השלטון העותומני וההסגר של בנות הברית כנגד הטורקים גרמו לרעב, למגפות וחלק גדול מהאוכלוסיה הנוצרית לא שרד את התקופה הזו.

ב - 1944 ג'ידעון בא לביקור בתל אביב ופתח חשבון בנק בתל אביב, בבנק ברקליס. הוא נתן לסבא יוסף זכות חתימה בחשבון הבנק שלו. כמו שתראו בהמשך מצאתי מסמכים קשורים לארגונו של ג'ידעון בין ההדפסות השונות שנעשו בדפוס אריאלי. באותו מסמך הבעלים רשומים כ - "א. את ג. ג'ידעון." השנים המופיעות במסמך הן 1937 - 1938. סקרנית אני לדעת מי הוא אותו "א" האם הכוונה לאריאלי, לסבא?

"אני זוכר את בקורו בארץ" אמר יגאל וספר קוריוז "תמי היתה קטנה, בת שנתיים. ג'ידעון קנה לה מתנה שמלה.

היום אפשר לחפש באינטרנט כמעט כל דבר. חיפשתי ומצאתי, שם הסמטה בפיתה היתה חנות הבגדים הוא סמטת בית השואבה. בית הספר למוסיקה "שולמית" שכן בסמטת בית השואבה 10. כשניסיתי לאמת את שם הסמטה עם יגאל הוא הוסיף עוד פרט: "היה שם גם אולם הופעות קטן בקומה השניה של אחד הבתים, איני זוכר את שמו."

"אולי היה שמו אולם ישה חפץ?" שאלתי.
 "נכון, נכון, ושם בפנת אלנבי היתה חנות בגדי ילדים מיוחדת, היחידה בתל אביב."

חיפשי באינטרנט העלו שבאותן שנים, 1944, גרה בסמטה משפחת בירנבך שהיתה להם חנות אפנתית מיוחדת בשם "הגברת". מי יודע, אולי יש קשר בין חנות בגדי הילדים המיוחדת ו"הגברת", בין בירנהק ובירנבך?

"כשסבא היה בבירות, בית דפוס אחדות היה בשלבי הראשונים בירושלים. אנשי דפוס אחדות ידעו את קורותיו של סבא, היו מתכתבים עמו ולעתים בקשו את עזרתו. סבא כנראה היה שולח להם ציוד מבירות." סכם יגאל.
 סבא וסבתא בבירות מצד אחד, חבריהם בישראל מצד שני המשיכו להיות מעורבים אחד בחיי השני. קראו בדף הבא

את המודעות הקטנות שהופיעו באותן שנים בעתון הפועל הצעיר בבירות והווכחו. בעתון הופיעו ברכות נשואין, ברכות הולדת בנים ובנות ולשמחתנו יש לנו העתקים.

ולסיום: יגאל היה לפני כמה שנים בבירות. למעשה הוא היה שם יום לפני שעראפת גורש מבירות. "איך הגעת לבירות?" שאלתי נדהמת.

"כשגרתי בסביון הייתי פעיל במוקדי המשמר האזרחי. כפרס על השרות במשמר האזרחי ארגנו טיול לבירות לכל הקצינים. כאשר היינו בבירות שכנעתי את הנהג לנסוע אל בית החולים הצרפתי, שם נולדתי. בבירות לא היה שקט באותו יום, שריפות ויריות נראו ונשמעו מכל עבר. הנהג הגיע אל בית החולים, עשה סבוב בחצר בית החולים ויצא."

ספרתי את הספור על הבקור לעמוס ומסתבר שבאותו זמן הוא בדיוק סיים שת שרות המלואים. מפקדיו הציעו לו להצטרף לטיול לבירות, אך הוא החליט לחזור הביתה ולא להסתכן.

דפדפתי באינטרנט ומצאתי כותרות ראשיות:

1982: PLO leader forced from Beirut

אכן, סיום מלחמת לבנון השניה. אין לענין שיכות לדפוס אריאלי. סתם הקשר היסטורי.

חנה שנידרמן **יוסף קלויזנסקי**
מ א ר ש י ם
 בירות

The announcement was in Hapoel Hatzair Wednesday July 27, 1910

י נ א ל

נולד לשמחת הוריו יוסף וחנה קלויזנסקי.
 בש"ו שנת תתס"ד לחורבן.

הנני מברך את החבר דוד לספרים לאירושיו את
 העלמה שרה ויוסקי. נולדו ואינען-בך-שקן.

את החבר דוד לספרים הנני מברך בברכת מו"ס
 לאירושיו את העלמה שרה ויוסקי.
 חבר של הסבבי נפתלי רוסן-בך-שקן.

הנני מברכים את חברינו רחל ושלוש לוי (שטרוב) להולדת
 בן שלמה.

יוסף וחנה קלויזנסקי; דוד וסלמה שנידרמן;
 שלמה ורחל שנידרמן; יצחק וסוכה ברנד; אריה
 שפיבק; משה שטינפלד; שמחה אלמרט; מאיר נתן
 קלויזנסקי; רבקה זבינה; אריה רוזנבוים; צפורה אבסיכר;
 אהרן ושרה סאירון—בירות.

הנני מברך את החבר דוד לספרים לאירושיו את
 העלמה שרה ויוסקי. נולדו ואינען-בך-שקן.

את החבר דוד לספרים הנני מברך בברכת מו"ס
 לאירושיו את העלמה שרה ויוסקי.
 חבר של הסבבי נפתלי רוסן-בך-שקן.

הנני מברכים את חברינו רחל ושלוש לוי (שטרוב) להולדת
 בן שלמה.

יוסף וחנה קלויזנסקי; דוד וסלמה שנידרמן;
 שלמה ורחל שנידרמן; יצחק וסוכה ברנד; אריה
 שפיבק; משה שטינפלד; שמחה אלמרט; מאיר נתן
 קלויזנסקי; רבקה זבינה; אריה רוזנבוים; צפורה אבסיכר;
 אהרן ושרה סאירון—בירות.

Historical Jewish Press
 עיתונות יהודית היסטורית

Publication: 7777 7777 - Hapoel Hatzair Date: Feb 7, 1913 Page: 2

ברכתו שמואל חלב נתנה לחבריו שמעון ותרצה שישלמן להם
 להם בום כסולי. נחום ועירא טברסקי.

הנני מברך את ידידי יוסף וחנה קלויזנסקי להולדת בנם יגאל. שיה
 לנרלו ולחנכו לבן סאמן לעמו וכשמו בן יהודה. אליה לוי—בירות

שמעון דלמא אני מברך את אחי דודיק ליום כואן בברית-הנשוא
 עם העלמה יגאל ורמן. בועז בן יוסף.

סבא, יוסף קלוזינסקי, וסבתא, חנה שנידרמן, ביום נשואיהם

קאמא

אנשי דפוס אחדות - אברהם סוסקין צלם את התמונה

שמאל לימין

שורה ראשונה - חביב, לא ידוע, לא ידוע

שורה שניה - גרשון פיינברג, לא ידוע, זאב אשור, סבא יוסף אריאלי, מורדוכוביץ, דוד אושרי, פנחס גלמן

שורה עליונה - יעקובי, הייזלר, יוסקוביץ, לא ידוע, קרינקין, יצחק ביילין

דפוס אחדות

מימין לשמאל, עומדים

יהושע נפחי, קהת רבינוביץ, כפכפי, יעקובי, גרשון פיינברג, צבי אסף
יושבים

שוכמן ואשתו, יוסף וחנה אריאלי, יצחק ביילין, יוסקוביץ

The Printing House "Achdut"

The photo was taken at a Party for the Printing House's Members in the Home of Yosef and Chana Arieli in Shchunat Baruchov, Givataim.

I sat with Yigal one afternoon and he tried to remember the names of the printing house members. They all were not only employees but they were members of the extended Kaluzynski and Sznajderman families. Some of them were blood related.

I will try to describe for you most of the people in the photos. Many of the names are engraved in my and my sisters and cousins childhood memories

[R-L] Second Sitting Row: Dawid Oshri's wife, Unknown, Eisler(?), Gershon Feinberg, Chawa (Szperling) Adler, my grandfather cousin, Tzvi Asaf, Shuchman's wife, Shuchman, Sara Kaluzynski - my grandfather's youngest sister, Ariel - my father, is leaning on her knees.

Third Row: The first three men and then two children who are the sons of Mordochowicz who worked as a book binder. The woman with the baby might be Gelman's wife who sits right to her. Next my grandparents Chana and Yosef Arieli. Next to Grandfather Yosef, sits the accountant of the printing house and Yigal, my uncle, is leaning on his shoulder. The last man in the row with the black tie worked as a book binder.

Mordochowicz, the book binder is standing behind Chana Kaluzynski. To his right side stands Yakowi, he was a typesetter and on the romantic side he was involved in a case where he fell in love with Chawa Adler, kidnapped her and freed her only after grandfather convinced him to let her go. Yakowi is hugged by the author Dawid Kalai.

Last Row: Yosefon (?), Four unknown men and a women and then Beilin and his wife. Beilin worked all his life with my grandfather Yosef. Next to Beilin wife stands Yakow Feinberg and then Yehushua Napchi and his wife.

Standing in the door are Shlomo Sznajderman and his sister Rywka, they are my grandmother's brother and sister.

סדרים בדפוס אחדות: סבא יוסף בחליפה לבנה, משמאלו עומד יצחק ביילין

דפוס אחדות
מימין לשמאל
גולדשטיין
צבי פינקלמן
שימעון שפיגל

דפוס אחדות
מימין לשמאל
פניה גלמן, וויזלנרג, יהושע נפחי
גרשון פיינברג, כפכפי

דוגמאות של עבודות דפוס אריאלי לפני 1948

יצחק גולדן (גולדנברג) ז"ל

סינו של הפלב, לקידומו במחנה אינדיקט
המספרית ולהעבט פגמי התעלה, תנאי
העבודה והשכר.

מספתי אני באבלי הכבד של הדגוש הפני
אופטימי, אחריתי במלראביב, על פוט
הרבה יחאק טול ז"ל.
מבשר הימים נקשרו בינינו קשרי ריבות
האחיות רעיונית, יחאק טול ז"ל לזו
פנתריוויקוס המפורזות ולהעמדת העניינים
הסוציאליסטיים בארצנו.

יצחק בן־אחרון

יצחק מילגרום טימן היה עם החלוצים
שתיצו מוילנה לקבוצה במחילה שנת ה'
18, לארץ שווייטא נבבשה צ"י הפולנים,
לא עזר טמן ז"ל ויצחק התגבשו בטרם ז"ל,
בשניות הליון ובאחבת האומ, הוא היה
הביב על כל החלוצים, הביב לנבבש ואחיה
ע"י בשייחוי להשגת שמים וליישור החורים,
וסבאק באו לו הביטיים -- יחאק, בעל
הנשפאר", הטיב והמטיב...
בכל שיתופייו בארץ היה קשור ודבוק
במבדה והוא בה את עיקר המציות חיות,
וצד יישור בלתי־הירש של רבים שמניחיהו
מקריב וישפירם לו אהבה־הירש בימים
זכרו.

דוד כהן

מורש ביחוב סקווי־ישראל 6, עליו הקימו
בזין משותף של קואופרטיב, ז"ל יטרדי
הקואופרטיב בשנת 1933, במיסוך חלקו
של חרשין טנן, השתתפו כל חברי הקר
אופטימי הוויקיים הם הנובדים חסוניים
שביניו את רגונם להצטרף לקואופרטיב.
דגוש, אחריתי טנן המיר לחוש את
עיוו הסכני, אפילו על־חשבון הקטנת המצ'
מיות של החברים, בהחל סקווי־ישראל
רכשו המנונות האוטונומיית הראשונות לי
הדפסה, מנוט־שידור ומכתיב־קישול שחשנה
ויישיק־עבודות של סקסלות ביה, חסרתי, שבי
התחלה לא יכולנו להשתלט, מחוסר ידע
טנו, על מנות הדפסה ומיטלנו בשל כך
את ההתנה האוטונומיית, אני לא השלמתי
עם המהלך הזה -- אחרי מאסך המגורתי
על הליקוי והרועת התנהה האוטונומיית
שהביאה שינוי רדיקלי במדינת־העבדות.

בהחילת עמתי ה'40 נתמנה כמנהל הדגוש
דוד קריצפר ז"ל, בעל שפנות סינחילית
וסקנויות שחננוס תונה ייווסה בהתפתחותו
על המפעל, המקום נעשה ז"ל, כי התרחש
היקף העבודות שיוטו אלינו, וזויה שרץ
לחוש ולחושף עווד וקונדיים, דגוש, אחריתי
נמנה ככר אז עם המפעלים הנובדים והמי
שונכלים -- וכאשר תוקבל בשנת 1946
לרחוב לבוטיץ' 130 הוא וסבאק ע"י היום חות
המחילה תקופה חדשה בתולדות, אחריתי,
ואת הקקופה המשיכה גם עמה והמכונה
ע"דן האופטי", המאופיני שיודו־מטרות
בשני העבודות ונויות, על פי בישופים
סקנויעים סינחיליים.

ה,אופטי"י חולל סחנן 3, אחריתי לא
רק בתחום ההדפסה; חלו שינויים מהותיים
בכמות ובאיכות מכל הביצופים של חרשין,
שעבילי היותה ה,אופטי"י אמר, כי התחלנו
בי בראשית צעודו בישראל, כשלא היה שמי
ללמוד, רק הודות לשקידתו בלימוד עממי
הנפתי לינוכל צינע עבודות, אופטי"י ש'
השנו במרועת הונון לתשחית העיקריות בכל
מערך העבודה כיום בדגוש, אחרות".
יהו מ'50 שנה עשייתו בדגוש, אחרות"
ויש לי מלוא השייחוי הנפשי שנחתי את
חלקי למזיויטן שרכש צד המפעל הזה, שהוא
עו היום דוגמה וסמל בתולדות הקואופרטיב,
לינוכל ה'55 של חרשין האנו שולח את
אחולני להתקדמות המפעל ולהרחבת המסי'
גות של, אחרות" ושל הקואופרטיב בכללה.

יהור שניידרמן עשיתי ב"אחדות" יותר מ־50 שנה

הוכרתי עם דגוש, אחדות" החלה בחיוב
ז"ל, בשנת 1929, הדגוש שכן אז ביחוב
בוטטריוס ביה, לשם הוקבר מירושלים, שזה
קודם לכן, על ידי אחי משייטווי וזב אשור,
מיטו עבר הדגוש לחלראביב לרחוב לילינגוס
ולאחרי מכן (בשנת 1924) לרחוב פרי־לער,י
עם התחלתי לעבוד כמתלמד (בשנת 1928)
במחלקת התרגומה, מנהל חרשין היה אז
דוד יוסף אריאלי ז"ל, עממה עם החברים
החדשים שהצטרפו לדגוש עם הצטרותי ליה,
בחר וצרי־מקלמד 3, אחרות" ובימי להכיר
את האישיות חיים אנלוחריוב, שחוציא את
הירחוק, אחרות"־העבודה", את השוודר ח.ב.
ביאליק וחוסר ה,ה רביצקי שסיפלו בחי'
גאת שפיי, דבורי, בתקופה תחיה התחלנו
להדפיס 3,אחרות" את השמקון של חושרי
העובד, במפעלה" בעריכתם של שמה ג'ואלל
דוד כהן ה,אנא"י של הנוקיי־העובד, השי
קענו אז עבודה רבה לכלי להתחשב בעמיתי
עבודהם כדי להוציא את העישון בוסן, כאשר
סרצה השנייה הראשונה של הנוקיי־העובדים
בדגוש ומיטרו אותנו מתעבדות, התערב דוד
כהן והמיוטורים בוסלי.

בדגוש עבדו רק חברים; עבודה שניה
למפעלה לא הייתה; מיינו־העבודה לא היה
משביע רצון; למפעל לא היה אז מנהל
בעל־מקצוע בעל־עמל, כאשר מ'57 משפרי
מלכלי בדגוש שלט, נאלצנו לעבוד את המ'
קום, או בנחרה ועדה לטיפול במצב ומסי'
קונה העיקרית הייתה -- לרכוש מקום קבוע
לדגוש הקואופרטיבי; העשייתו לרכושתי ה'

אהבה מיוחדת שררה בין משפחות שנידרמן וקלזינסקי. יזהר היה בנו של דוד דויד שנידרמן. דוד דויד היה אחיה של חנה קלזינסקי לבית שנידרמן, סבתי. במקום אחר אספר על שתי המשפחות והקשרים ביניהם. כאן אספר לכם את המעט שאני יודעת אודות היחסים המיוחדים שהיו בין יזהר וסבא יוסף אריאלי - קלזינסקי.

"היה יחס מיוחד לספרות ולספרים בביתם של חנה ויוסף. בגיל שלש עשרה אהבתי ללכת ולבקר אותם. במיוחד אהבתי את הספרייה שלהם. יכולתי לשבת שם ליד ארון הספרים, שעות ארוכות. לשבת ולקרא."

"הספור על השפעתו של דוד יוסף עלי, המשיך יזהר "היה מעבר לכך שהוא השרה עלי את האהבה לקריאה. דוד יוסף היה אחראי לכך שהקריירה המקצועית שלי היתה הדפוס."

"אבא שלי, דויד שנידרמן" אמר יזהר בשקט "רצה שאלמד את מקצוע הדפוס ושלח אותי לעבוד בדפוס שוהם."

אני חושבת שגם סבי יוסף קלזינסקי בראשית דרכו, עבד תקופה מסוימת בדפוס שוהם.

יזהר ממשיך "התחלתי לעבוד בדפוס שוהם. תפקידי היה לשבת מאחורי מכונת הדפוס ולשמור שהדפים המודפסים יצאו מהמכונה אחד אחרי השני חלקים ושטוחים. עבודה משעממת מאד. בקשתי מבעל הדפוס שישלם לי עבור העבודה ונעניתי בסרוב מוחלט. בעל הדפוס רגז מאד על כך שבכלל עלה בדעתי רעיון משונה – לקבל תשלום עבור עבודה. עזבתי את דפוס שוהם ברוגז. אבי דויד דרש ממני שאעבוד ושלח אותי לעבוד בבית חרושת לקרח. היה חורף, בבית החרושת לקרח היה קר ומלוכלך. דוד יוסף שהיה מנהל דפוס אחדות באותו זמן קבל אותי לעבודה ולאט לאט התאהבתי בעבודת הדפוס. דפוס אחדות שכן בשנים ההן ברחוב לבונטין. כמוכן הייתי אוכל ארוחת צהרים אצל דודה חנה"

"מי היו העובדים בדפוס אחדות באותו זמן?" שאלתי את יזהר ובראשי חלפה התמונה של עובדי דפוס אחדות במסיבה אצל סבא וסבתא (עמוד 6).

"בני משפחה רבים עבדו בדפוס אחדות" ענה יזהר "דרורה שנידרמן, בת דודתי, חוה אדלר – בת דודתו של סבא יוסף, יצחק גולדברג שלימים נישא לדרורה שנידרמן ואחרים."

לבסוף ספר לי יזהר "קבלתי את פרס הקואופרציה עבור עבודתי בדפוס אחדות. עבדתי בדפוס אחדות חמישים שנה. היה לי ענין בכל השלבים של עבודת הדפוס. אהבתי להדריך את הקליינטים לעמד את העבודות. כאשר למישהו מהעובדים היתה בעיה או צריך היה לתקן משהו, תמיד היו קוראים לי."

אכן בדפדפי בגליונות היובל של דפוס אחדות מצאתי תמונות אחדות של יזהר וראיון עמו בו הוא מספר אודות התפתחותו של דפוס אחדות. כמו בן מצאתי בין הנירות הרבים ששוכני במגרות הקטנות בביתי, כתבה אודות יצחק גולדברג – גולן ז"ל.

ברגעים אלה, דצמבר 3, 2012, חל יום הולדתו ה- 101 של יזהר. כן יזכה לבריאות ואושר.

סבא עם ? לפני הדפוס

אריאל רוכב על אופניים

הכניסה לדפוס בבית מטלון בשדרות רוטשילד 17 , תל אביב

שנות 1920 המוקדמות

שדרות רוטשילד 17 תל אביב

בכתובת זו, בבנין שהיה שיך למטלון גרה משפחת

אריאלי כאשר אבא עזב את דפוס אחדות

יגאל מספר: "אבא החליט להקים בכוחות עצמו

בית דפוס פרטי קטן. בסיועם של חברים הצליח

לרכוש מכונת דפוס קטנה. הסיוע העקרי היה סכום

של 50 שקל שזאב אשור, ידידו של אבא משכבר

הימים, נתן לו תוך כדי אמירה

"הנה פתח דפוס משל עצמך"

רותי: "אוסף ואומר שהידידות עם משפחת אשור

עברה מדור לדור, במשך חמישה דורות, נכדי

הצעיר למד בגן יחד עם בתו של נכדו של זאב

אשור

יגאל ממשיך

בחדר קטן שמצא בקרבת מקום, פתח אבא את

בית הדפוס שלו. בראשית הדרך היו עליות

ומורדות, אך למרות הקשיים והבעיות, הצליח אבא

להגדיל ולפתח את הדפוס. אבא החליט לצרף

שותף שבקי בהנהלת חשבונות ובצד המסחרי

שיעזור לו לקדם את הדפוס. אבא היה בעל מקצוע

מעולה במקצוע הדפוס ורצה להמשיך להיות האמן

שמאחורי העבודה

אבא חפש שותף ובתמימותו ואמונו באנשים מצא

שותף שלימים הסתבר שהוא אדם שאינו ראוי

לעבוד בדפוס. אבא לא חקר ולא ברר מהו עברו של

אותו שותף. לאחר זמן התברר שהוא ניצל את

אמונו של אבא, רימה והעלים כספים ואבא נאלץ

להפרד ממנו

בהזדמנות אחרת ספר יגאל: "בשדרות רוטשילד

17, שכרנו דירה ממטלון. היו לנו שני חדרים.

בחדר אחד גרנו ובשני היה הדפוס. כל שנה עברנו

דירה במוחרם. מטלון, בעל הבית, בהתקרב החג

מוחרם היה מביא מהנדסים ומוודדים והיה אומר

:ומאיים

השנה אני עומד להרוס, לשפץ, לבנות, להחליף

דירים

כל שנה היה מטלון חוזר על אותו ספור

אבא ואמא עייפו מאיומים אלו

והנה צצה הזדמנות. באותו זמן התקיים מכרז של

מכירת חנות בפסג' בגבעת הרצל. רבים מהחברים

של אבא ואמא התארגנו וקנו יחד את החנות

בפסג'. אבא הצטרף אל חבריו. הקבוצה קנתה את

החנות ולאחר זמן קצר אבא העביר את הדפוס

לחנות בפסג', בגבעת הרצל, או כמו שאמרו –

לאבו כביר

אבא והפועלים בדפוס העבירו את המכונות על

אוטובוסים, או יותר נכון היו כמו טנדר. היציאה

והכניסה לטנדר היו מאחור, העמיסו ועברו. ענין לא

פשוט באותם ימים

אבו כביר היתה שכונה ערבית של יפו. היום האזור

של השכונה הוא אזור צמת הרחובות של רחוב

הרצל וקיבוץ גלויות בדרום תל אביב

בתקופת מלחמת השחרור הערבים בשכונה

התנכלו ליהודים באלימות רבה. קרבות אחדים

נערכו בין ההגנה לפורעים הערבים ודם רב נשפך.

לאחר מלחמת השחרור העברנו את הדפוס לרחוב

"היכל התלמוד 3 בתל אביב

אבו כביר
מימין לשמאל
עומדים

טרנטו, דוד, שם לא ידוע - יגאל זוכר שיותר מאוחר
הוא התחיל דפוס משל עצמו
ביילין, פרל עם הסיגר, שם לא ידוע אך יגאל זוכר
שהוא אבד את שני בניו במלחמת יום כיפור, אחרון
בשורת העומדים אבי - אריאל
יושבים

ישעיהו - היה תלמיד בדפוס, יגאל, משה - אושרוביץ -
מושקה

אריאל ליד מכונת האופסט הקטנה

אריאל וסבא באבו כביר

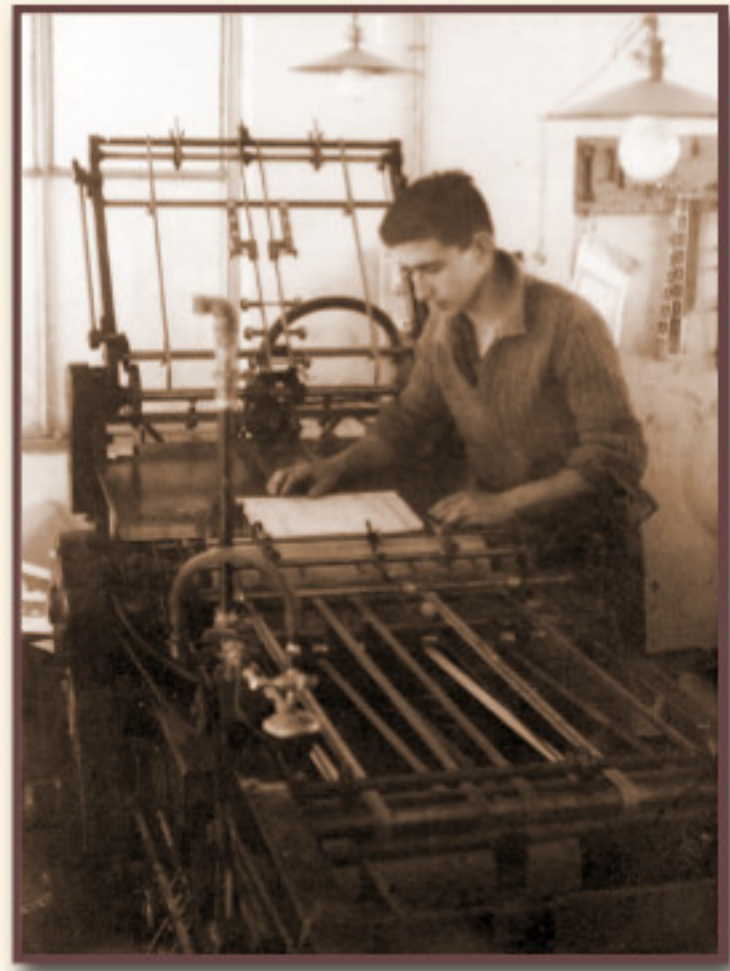
דוד יושב לפני כלם, עודנו ילד,
מיד מאחוריו יגאל ואריאל נשען על כתפו

ARIELI PRESS ל ת ו ס
דפוס אריאלי

תל-אביב, רח' היכל התלמוד 3 TEL-AVIV, 3 HEICHAL HATALMUD ST.

פיק רח' יטובה הנז' 13 • טלפון 58349 • (רח' 13 Yehuda Halevi)

אבי אריאל אריאלי ליד מכונת
האופסט

משמאל בנימין הכורך
ויצחק ביילין - מנהל -
העבודה

נשיא מדינת ישראל

ירושלים, י"ז בטבת תשי"ג

4.1.1953

136204/9418

ידידי היקרים,

הריני להביע לכם רגשי הוקרה העמוקה
על ברכותיכם הנאמנות ועל ספרו הנאה של ד"ר
חיים גמזו, "על הציור והפסול בישראל", מפרי
עבודתכם, שהוא לתם להגיש לי כחשורה.

קבלו-נא גם ברכותיה של רחל,

בידידות,

י"א ק"צ
יצחק בן-צבי

לכבוד

מר יוסף אריאלי (קלוזינסקי) ורעייתו,

רחוב מיכאל 3,

תל - אביב.

יוסף אריאלי (קלוז'ינסקי)

1888 - 1960

איש העליה השנייה, עלה לארץ מצ'נסטוחוב (פולין), שם היה בעודו נער, מפעילי "פועלי ציון", ואף נחבש במשך חדשים רבים בבית סוהר צאריסטי בעוון עבודה בבסאונם.

בשנת 1907, בהיותו בן 19 שנה, עלה ארצה. מיד עם עלייתו, נכנס לעבודה בדפוס היחידי שהיה קיים אז ביפו, דפוס "איתן - שושני". אולם בתום תקופה קצרה נאלץ היה, מפאת חוסר העבודה החמור ששרר אז בארץ לנדוד לבירות, שם קבל עבודה באחד הדפוסים הגדולים.

בבירות הצטרף לקומונה "א ח ו ה" שהיתה מורכבת מצעירים, סטודנטים, ביניהם גם יושב ראש הכנסת הראשונה הח' יוסף שפרינצק ז"ל ורעייתו, דוד שנידרמן (מיסד שכונת בורוכוב) ומלכה רעייתו ועוד. כאן נשא לו לאשה את חברתו חנה שניידרמן שהיתה אחת מהפועלות היחידות שעלו ארצה עם ראשוני העליה השנייה ועבדה, סבלה וקדחה רבות בחיפה ובגליל עד אשר עקב מחלתה נאלצת היתה לצאת לבירות במקום שהצטרפה גם היא לקומונה "א ח ו ה".

קבוצת "א ח ו ה" וחנה ויוסף בתוכה, הקדישו מיטב זמנם ומאמציהם להגשת סיוע לעולים ארצה שנקלעו לבירות וכן לעידודם ושכנועם של השבים, "היורדים" ממנה. יוסף אריאלי סייע רבות הודות לקשריו ועמדתו במקצוע, לקידומו והתפתחותו של בטאון "פועלי ציון" בארץ. "אחדות". עבודתו בבירות היתה חשובה וחיונית בעיני מוסדות הישוב, עד כי נתבע ממנו לוותר על שובו לארץ, להשאר במקומו ולהמשיך בעבודתו.

רק מקץ שבע שנים לשבתם בבירות וכשנה לאחר פרוץ מלחמת העולם הראשונה, שבו לארץ. בתקופת "הגירוש" היו בכנרת ויוסף עסק בריכוז הפעולה התרבותית והאמנותית בהתישבות מטעם "קפא"י (קופת פועלים א"י).

כאשר הוחלט, באסיפת "פועלי ציון" שנחקימה בגמר המלחמה, על יסוד דפוס "אחדות", נמנה אריאלי על מיסדיו. כאחד ממנהליו הראשונים של דפוס זה, התמיד בתפקידו משך שמונה שנים רצופות, שנות מאבק ממושך ומש-ברים תכופים. שמו נודע בין חבריו כידיד נאמן, וכאח ורע בעת צרה. שערי ביתו היו פתוחים לרוחה ועל באי ביתו נמנו רבים מפעילי התנועה ומנהיגיה. נוסף על כך יש לדעת כי מלבד היותו מטובי פועלי הדפוס והסדרים - הציידים, התבלט אריאלי אף בכשרון המשחק שלו. הוא נמנה על מיסדי "הבמה העברית", במת חובבים שנחקימה בארץ משך שנים רבות ואשר חלק ממשתתפיה בחרו, לאחר מכן, את המשחק כמסצועם.

חנה ויוסף אריאלי היו בין מיסדי שכונת בורוכוב ועלו על הקרקע ביחד עם עשרת המתישבים הראשונים.

אתם סבלו קשות מחוסר מים, תחבורה לקויה ובסתיון רופף. החזיקו מעמד זמן ארוך ורק לאחר כמה שנים עקב מחלתה של חנה והעדר רופא קבע במקום וכן מצב כלכלי קשה, עזבו את השכונה, אבל תמיד היו והינם קשורים אליה והבנים חזרו לגור בה עם משפחותיהם עד היום.

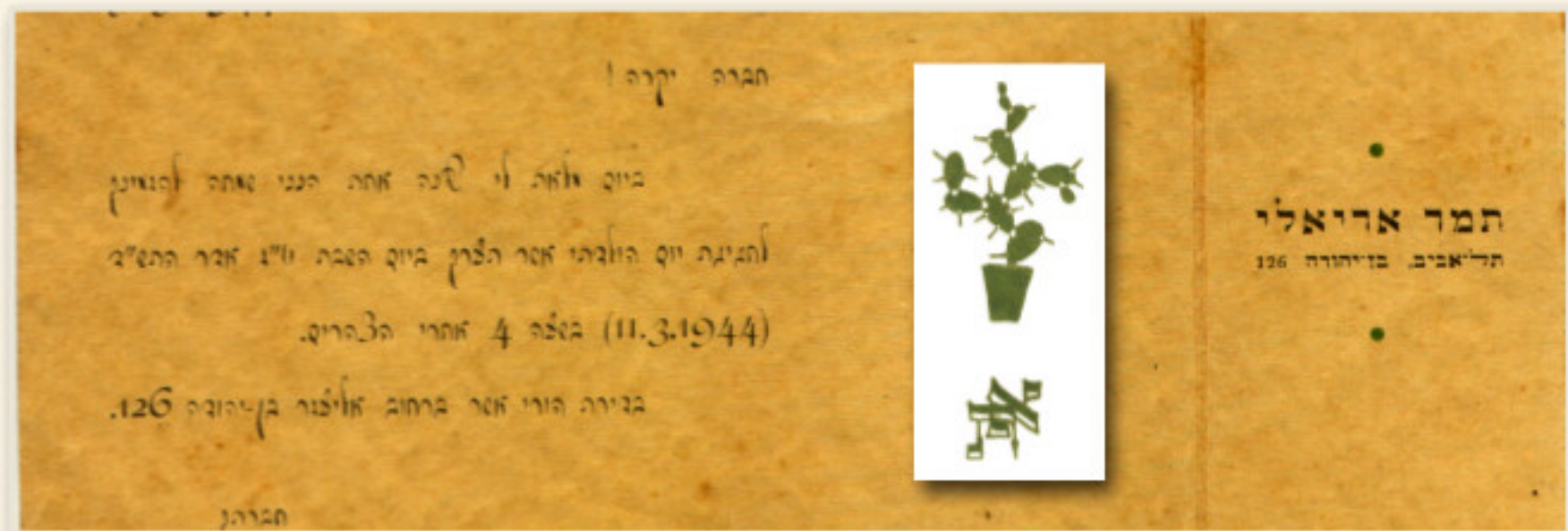
החל משנת 1925 קיים אריאלי דפוס עצמאי, המטפל בעיקרו של דבר בעבודות אמנותיות. מן הראוי לציין, כי הוא היה אחד הבודדים בארץ שהתמחה בסידורן של עבודות אמנותיות, ונחשב למומחה מעולה בעבודה זו, הנעשית ביד. לאחר מכן נתמחה ואף הצטיין בחיתוך לינוליאום. בקשר לכך יש לזכור, כי השמוש בגלופות לעבודות אמנותיות החל בארץ רק בשנות השלושים. אך, בחקופה ההיא בהיות תעשיית הגלופות בחיתוליה וציירים גרפיקאים עוד לא דרכו על במת מקצוע הדפוס בארץ - כשהיה צורך בקושוט, עיסור או שער יפה לספר מהודר ואפילו שרטוטים גאומטריים לספר לימוד - היה יוסף אריאלי גם הצייר וגם המבצע של עבודות אלו, באצבעותיו הזריזות היה בונה כל ציור מנקודות וקוים שהיה חותכם, מעקמם ולש בהם כבבצק בהתאם לציור שהכין מראש או לרוב ללא כל הכנה מוקדמת היה מסדר לפי ציור שהיה חוזה בדמיונו.

פעמיים נפגע דפוסו במהומות שנתחוללו בארץ. בפעם הראשונה - במאורעות 1929, והדפוס אז עדיין בראשיתו. בפעם השנייה ניזוק הדפוס קשות בקרבות מלחמת השחרור. נהרסו מכוונות רבות, אבד ציוד, והדפוס הושבת לשנה תמימה; וגם לאחר מכן נתחדשה העבודה במידה מצומצמת בלבד.

רבה זכותו ופועלו של יוסף אריאלי בקידום ופיתוח מקצוע הדפוס בארץ ובהעלאת רמתו הכללית.

בעודו במלוא כוחו ומרצו חי ותוסס ומלא תכניות כרימון, והנה עמד לבו לפתע.

ידידיו ומכריו הרבים וכן משפחתו הענפה לא ישכחוהו לנצח.

הזמנה ליום הולדתה הראשון של תמי אריאלי - 1944

המכתב בשמאל מספר לנו על סבתא שנסעה לבית הבראה אי שם ולא השמיעה קול

תל אביב 19.11.1942

חנה שלי המתוקה!

אני פשוט משתומם ואיני יודע מה לחשוב מה קרה שעד היו עוד לא קבלתי ממך שום ידיעה, וגם לא טלפנת כפי שנדברנו, פעמיים הייתי בטחנה של דרום יהודה קייתי לקבל אולי איזה ידיעה והם אינם יודעים כלום. אני רוצה להאמין שהכל בסדר והסתדרת לפי רצונך, כמובן לו הייתי יודע איזה מספר איך לטלפן אליך, הייתי כבר מזמן מטלפן. אצלנו הכל בסדר חיה בלבוסתה והכל מסודר, רות'לה שובבה גדולה שמחה ממש תענוג. יגאל ודבורה באים כמעט בכל יום לבקר אותנו דבורה מבשלת בבית והכל בסדר.

יקירתי תכתבי תיכף ומיד בקבלי את המכתב הזה כי אנו מודאגים מאד

היי שלום ובריאה ותשתדלי להביא איתך כמה קילו

שלך באהבה

יוסף אריאלי

מהצד יש קשקוש ועל ידו כתוב: כתב ידה של רותי

למטה אמא שלי, חיה אריאלי, הוסיפה:

שלום אמא,

כאן הכל בסדר אין לך מה לדאוג. תשתדלי להבריאה, זוהי הזדמנות בשבילך. אקצר הפעם וד"ש לכולם. מדוע אינך כותבת לנו?

חיה, דרישת שלום מגב' גורדון

לאורך הדף בכתב ידו של סבא: דרישת שלום מיגאל ודבורה, ד"ש ממשלה

בראש הדף ב - 180 מעלות הפוך, בכתב ידו של סבא

אלדמע מבקש למסור לך דרישת שלום והנני ממלא בחיפץ לב את בקשתו

מתחת לשורה האחרונה:

חנה חביבה! יוסלע עשה מעשה פרובוקציה מיוחד במינו, הוא חשש כנראה שלא אכתוב מלים מסוימות ??? ולהביאך ע"י כך לידי חטא, אך אני התגברתי בכל זאת עליו ובחכמה קבלתי את המכתב לידי. שלום ולהתראות אתך בריאה ושלמה. אלדמע

יצחק ביילין

שמו של יצחק ביילין מופיע ברשימת ראש הג'נדרמריה התורכית ביפו, ברשימת הנדרשים להתייצב לצבא התורכי. הרשימה מופיעה בספר - . בשירות המולדת מאת דוד תדהר בשנת 1917, כאשר תושבי תל אביב גורשו על ידי התורכים - ימי מלחמת העולם הראשונה - עבד יצחק ביילין במגדל, במרחביה ובמנחמיה אחרי כיבוש הארץ על ידי הבריטים הוא חזר לתל אביב. יצחק היה בין החברים הראשונים במפאי ובאחדות העבודה. הוא היה בין 40 בעלי מלאכה במקצועות שונים שהצבא התורכי שלח אותם לבאר שבע, שם הפציצו הבריטים את הצבא התורכי והגרמני, בין הפצועים וההרוגים היו גם בעלי מלאכה אלה. חיה ביילין נפטרה בתל אביב ביום כ"א טבת תשכ"ט - 1969

הנתונים מופיעים באנציקלופדיה תדהר

יצחק ביילין נולד בפרילוקי, פלך פלטבה, אוקראינה, ט"ו שבט, תרנ"ט, 1899. לאביו דב צבי ביילין ולאמו טובה בת שבתאי ביליין. ההורים היו בני דודים. יצחק קבל חנך מסורתית, למד בבית הדפוס בו עבד. מילדותו חלם לעלות לארץ ישראל, ובפברואר 1914, כשהיה בן 15 עלה לארץ. יצחק התחיל לעבוד בבית הדפוס העברי הראשון ביפו, דפוסו של אהרון איתין. יותר מאוחר היה שייך הדפוס לאחים שושני. יצחק נשא לאשה את חיה בת יחאל ושרה קייטניק. חיה נולדה ב - 1899, עלתה לארץ עם הוריה שהיו מקבלני בנין הראשונים בתל אביב. הם עלו בשנת 1913. חיה היתה מהפועלות הראשונות בפרדס מונטפיורי, בזמן הגרוש היתה אחות רחמניה בבית החולים בהנהלת דר הלל יפה בזכרון יעקב. היתה מטפלת מסורה בפועלים ובמגורשים. יותר מאוחר, עד נשואיה עבדה כאחות אצל דר פוחובסקי, מראשוני הרופאים בתל אביב. יצחק עבר מדפוס איתין לדפוס אחדות, אחר כך עבד 9 שנים בדפוס קטן שלו. אחרי שהדפוס שלו לא כסה את ההוצאות עבר לעבוד בדפוס אריאלי. הוא עבד שם 24 שנים.

מחלקת הסיזור

המדפיס טרנטו

מימין לשמאל: צבי סלח, יגאל אריאלי, טרנטו, ?
יצחק ביילין, חיים גמזו. מאחור יגאל שליח שעבד
בחנות בבנין. מאחורי ביילין סדר

חג הפסח מתקרב. בדפוס כולם עסוקים ועמוסים. בגוש דן רוב הגנים ציפו להגדה של פסח. צריך היה להספיק להדפיס בשני צבעים, לחתוך, לאסוף ולכרוך. אורה באחד מבקוריה אצל יגאל, נברה בנירות, עשתה סדר ופתאום, קפצה לפניה אותה הגדה של פסח. אני חפשתי את ההגדה באינטרנט ומצאתי שלא מזמן החברה למכירות פומביות - קדם - מכרה את ההגדה הזו, עם שתי הגדות לילדים נוספות במכירה פומבית

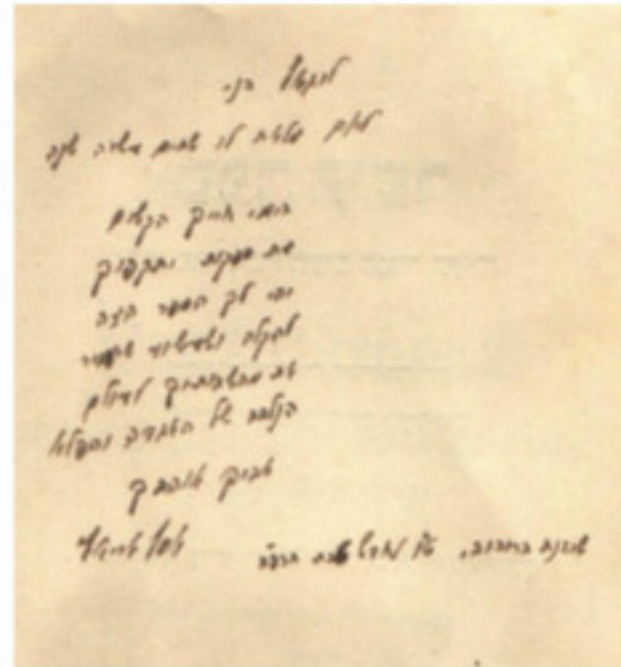

הגדה לפסח
 דפוס אריאלי בע"מ, תל אביב
 רח, היכל התלמוד 3, טל, 58349
 אורה מצאה את ההגדה
 בין אלפי הנירות והמסמכים בחדרו
 של יגאל.

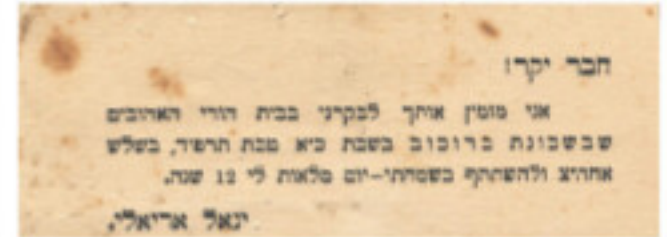
ארועים משפחתיים במשפחת אריאלי ובמשפחות עובדי הדפוס

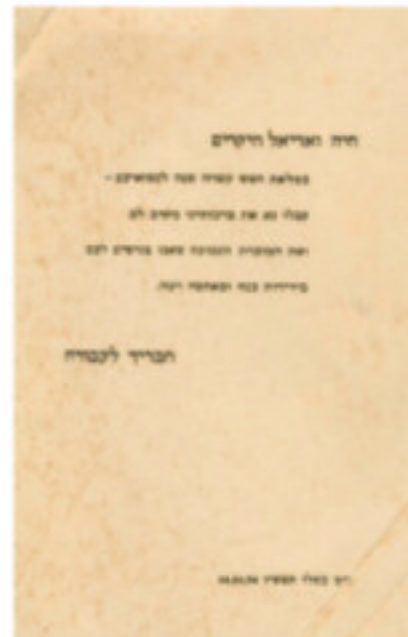
יגאל אריאלי ודבורה בלגור נשואים

יום הולדת שנים עשרה ליגאל
הזמנה וברכתו של סבא
על מתנתו: ספר הישר

חיה ליפשיץ ואריאל אריאלי נשואים

החתונה של דוד
משמאל לימין
עומדים
לא ידוע, לא ידוע, צבי סלח ואשתו,
יהודית ומאחוריה אישה
לא ידוע, יגאל
יושבים
טרנטו, דוד וכלתו

החתונה של צבי סלח
יגאל עומד משמאלו של צבי

החתונה של מושקה
מימין - סבתא חנה, ילדה, הכלה, סבא, מושקה, לא ידוע, בנימין
משמאל - חיה ביילין, דוד, לא ידוע, בני הזוג סלח

יום נשואיה של בתו של טרנטו

דבורה, סבתא חנה
אשתו של טרנטו, יגאל

טרנטו מחבק את בנו, חיה ואריאל
אשתו של צבי סלח, מושקה

סבא, דבורה, סבתא ואשתו של טרנטו
בחזית - טרנטו

דווי - שתי פואמות דרמתיות, מאת אברהם שלונסקי

הוצאת הדים, תל אביב 1924
בדף השער הקדשה בכתב יד של שלונסקי
לבן בסט, זכרון לפגישה פטלית בין שני יהודים
זרים וקרובים כל כך. א שלונסקי, וינא
השער והתמונות מאת פנחס ליטובינסקי
עצוב העטיפה קלוזינסקי

הערה - מצאתי את הספר במכירה פומבית, דרשו 120 דולר. עכשו
אני מצטערת שלא קניתי אותו

ישראל זמורה אוזות יוסף אריאלי

כמו עליפי צו גבחה של היסטוריה תלאומית שלג, עלו התינו ארצה בני העליה השניה; הם התלקטו ובאו לא רק מארצות שונות וממחוזות שונים בארץ אחת ולא רק משכבות חברתיות יהודיות שונות, אלא גם בעלי מקצועות שונים ונטיית גבולות; כאן — מדינאי, שם פועל, הנה עתונאי והנה סופר, הנה הוגה'דעות והנה בעל מלאכה; ולא יתכן, כמובן, שיהיה חסר בין כל אלה גם אחד, שהיתה לו נטיה וענין אל המקצוע, שאבותינו קשרו לו את השם והתואר „מלאכת הקודש“, הלא היא מלאכת הרבים.

טבעי הוא ואפילו מוסבר, כי יש מבחירי הדין טוריה אלה של העליה השניה שהתבלטו ורישומם היה גלוי וניכר, מפורסם לכל בריבירב בארץ זו ומחוצה לה, ויש מהם שעשו את חובתם והשקיעו את כוחם ואת חוכמתם, את כשרונם ואת כל חייהם — ביתר צניעות, אם מטה עצמם ואם מטה המקצוע, שהוא נידה, כביכול, ובלתי מזהיר לעינינו.

אעפ"כ ברוד לי הדבר, כי אם יבוא היסטוריון חכם אשר יבדוק ויבחון את מעללי כל בחירי הדין טוריה, בני העליה השניה, לפי מפתח מקצועות — הוא יגלה לנו או לאחריים פנים חדשות, הוא יבליט אישים בעלי דיוקן משפיע רושם, אשר לפי המפתח הרגיל — הנם תבויים בתוך הכלים.

טבעי ומוסבר הוא, כי הוגה'דעות כגון א. ד. גורדון, א. רושין, ומנהיגים מדיניים כגון בן-גוריון והבריר — יודעים ומפורסמים יותר; ואילו ד. שמעוני, שגם הוא עשה משהו למען גאולת ישראל — אמנם, ידוע ומפורסם, אבל לא באותה מידה כמו הנ"ל, כן לא יודעים היום ואינם מודים כיום בכל הזדמנות הניגית אישים שיסודו במת ספרותיות או אישים שיסודו בתי דפוס — והרי לא יתכן כל אותו תהליך היסטורי בלי עתוננים וכלי בתי דפוס.

התמודה היתה כללית, בכל השטחים ובכל החוסי המעשה, בעולם הגשמי ובעולם הרוחני כאחד, וכל מי שעשה למען אחד טן התחומים, אפילו הצנעים ביותר — השלים את המעשה, טרם לשלימות היריעה.

* טוהך אטורה לזכרו.

יוסף אריאלי ז"ל

לי ודאי וברור הדבר, כי בין כל מעללי הגי בורה והמעשה כהנ"ל לא יחסר מקום מכובד גם לאיש, שלזכרו התקבצו הערב הזה — הלא הוא יחידינו היקר ר' יוסף אריאלי ז"ל, זכיתי — והכר הכרתי את יוסף אריאלי משתי בחינות — המדעים האמן ואיש'הלב'הרגש, איש המוסר, אמרתי „המדעיס'האמן“, והרגש הוא, כמובן, על המלה „אמן“, שכן אמן היה האיש בענין זה, והוא תחורר עטרה ליושנה ואפטר שנהזור ונגדיר את מלאכת הדפוס כ„מלאכת הקודש“.

מי שראה את יוסף אריאלי בעבודתו — ודאי שיסכים איתי, כי האיש היה „מכהן'בקודש“ בעת עבודתו, הוא שקל ומדה, בחן ובדק, ותמיד עשה יותר משביקש הלכות, קודם כל רצה הוא להיות שבערצון ולא הנית לסיים אלא אם הכל היה חלק ועגול, טוב ויפה כאחד; האיש היה אסתטי, היה בעל חוש'מלידה ליופי ולסימטריה ואסימטריה יפות, גורמות תנאה.

אכן, לא מקרה הוא הדבר, שכן רק באחרונה נודע לי, כי האיש היתה לו זיקה נפשית בכלל לאמנות והיתה לו זמך'מת שייכות קרובה לראי שיתה של אמנות הבטה בישראל ולקח חלק בהנחת

יסודות ראשונים של תיאטרליות עברית בארץ ישראל.

והכרתי, כאמור, את איש'הלב יוסף אריאלי ז"ל, כי הוא ביקש ממני פעם לערוך לו ספר, שהוא מין יומן שלו, ונתגלתה לפני אישיות בלתי שכיחה: אותה'הכרתי מבקש טוב וזולה, נאבק עם עצמו קודמ'כל, רוצה לתקן את עצמו, מבקר את עצמו; ממש איש צדיק וישר עם תכלית.

ולאחר כך גם במריט אחר נוכחתי לדעת עד כמה כן היה האיש, עד כמה טוב'לב, בעל כוונות טיבות, שומר מוסריות עליונה, מצד אחד — סוחר, איש מעשה, בעל דפוס, ומצד שני — איש לב, אדם מוסרי, נקי דעה וד'ריות, בעל נפש ערינה עד לאצילות.

ופעם אחת, לפני שנים מעטות, התייעץ איתי בענין שנגע לו לעצמו, לאיזה צעד אישי — ונדהמתי והשתוממתי להכיר ולדעת כי היה איש סגולה, אב דואג למופת, חכם הליכות, מוכן לנפש זולתו ומוכן להקרבה עצמית ללא השבון, ללא תנאי.

ועוד דבר חשוב אני זוקף לחשבוננו: — הלא זה שחינך בנים הדומים לו והולכים בדרכיו — וגם הם מדפיסים למופת, אמנים כמלאכת'הקודש, אשרי האיש שיכול לעבוד אתם ולהינות מבינתם, שזוכה להפיק תועלת ממוטחיותם, מתרשיהם הא' מנותיים, שירשו מאביהם ז"ל והם מוסיפים ומ' פתחים אותם.

למשפחה ולידידיו נשאר כאב, שהאיש הלך כשרם זמנו, ואולם גם הם וגם אנו כולנו נתחנמם שונכרו לא יוסף, אדרבא — זכרו יתקדש עוד ויתגדל, ודיוקנו סופו להראות לעיני כל, כי ספר יספרו עליו, עוד יחקרו את דרך חייו ואת מעשיו ועוד ינציחו את פעלו ואת היותו מופת למשפחה, לידידיו ולכל זולתו.

ודאי לי הדבר, כי עוד יבוא יום ובהיסטוריה מפורטת של התמורה שלנו במדינתנו — יהיה מוקדש, אם לא פרק, הרי סעיף אחד בפרק, לאיש הדגול, למדעיס'האמן ר' יוסף אריאלי ז"ל ואנו נתנאה, שזכינו להיות מקורבים אליו, להימנות על ידידיו ולשתף עמו פעולה.

דפוס אריאלי

שנות החמישים המאוחרות.

חופשות הקיץ.

מאז שנות הלמוד בכתות הגבוהות של בית הספר העממי ובמשך שנות הלימוד בבית הספר התיכון, מדי שנה בשנה עבדתי במשך חופשת הקיץ בבית הדפוס המשפחתי, "דפוס אריאלי". מדי בקר הייתי נוסעת באוטובוס דן בקו מספר חמישים ושלוש, מהתחנה הראשונה ברחוב ויצמן בגבעתיים אל התחנה הסופית בתחנה המרכזית הישנה בדרום תל אביב. בשעות הבקר התחנה המרכזית הייתה עמוסה באנשים. אנשים יורדים מאוטובוס אחד וממהרים לאוטובוס שני. אנשים צועדים במהירות אל הרחובות בדרום תל אביב. למתבונן מהצד ההליכה בסמטאות קטנות אלו נראית כרקוד מסורבל. אנשים הולכים, כמעט רצים זה בצד זה, זה מול זה, ואפילו חותכים באלכסון אחד את דרכו של השני. ממהרים, סוטים מעט ימינה, סוטים מעט שמאלה, מקווים לא להתנגש אחד בשני.

וכך גם אני רצה בצעדים קטנים ימינה ושמאלה דרך סמטאות אלו, אני חוצה במהירות את הכביש השחור או דרך פתח תקוה כפי שהוא נקרא יותר מאוחר. חולפת ביעף ליד תחנת הרכבת

הישנה ויורדת מערבה ברחוב יהודה הלוי. המדרכה רחבה, קיוסקים רבים בימין, משמאל שטח רחב שהיה שיך פעם לתחנת הרכבת. בצד שמאל מעבר לרחבה, בפנת רחוב אלנבי חנות כלי בית. אבא היה נוהג לקנות בחנות זו מתנות לכבוד החגים. כלי בית נחשבו למתנה בהא הידיעה. עד היום גם אני אוהבת לקנות כלי בית. שלא כמו בגדים אין צורך למדוד ולנסות ויש בהם משהו של אמנות. הייתי מעיפה מבט על החנות וחוצה את רחוב אלנבי הסואן. רמזורים עדיין לא היו קיימים באותם ימים.

חלק זה של רחוב יהודה הלוי, היה יותר שקט. בתי דירות ומשרדים. כאן הייתי מזרזת את צעדי עוד יותר ויורדת עד רחוב היכל התלמוד. לפני שנים פעם כאן בדיוק, בצד השמאלי של הרחוב, מול רחוב היכל התלמוד היה הגן הבוטני של הדוד יהושע. זכרונות נוספים חולפים בראשי, ספוריו של אבי כיצד בלה רבים מימי ילדותו במחיצתו של הדוד יהושע ובעלי החיים בגנו הבוטני. היום הדוד יהושע איננו וגם הגן איננו, עבר לאבו כביר ואילו כאן במקום הגן מגרש חניה סגור, בטון גס ואפור.

בצד ימין של הרחוב, פנת רחוב היכל התלמוד ורחוב יהודה הלוי, בנין ענק, רחב, לבן, חזות של היכל מוזנח. מדרגות רחבות מקצה אחד של הבנין אל קצהו השני מובילות אל אולם היכל התלמוד, בית ספר דתי. עשרות תלמידים מכסים תמיד את המדרגות בלבושם האחיד, מכנסים שחורות וחולצות לבנות. למרות

החולצות הלבנות, אין הופעתם משרה אוירה של חגיגות, או רצינות. הבנין על תלמידיו משרים אוירה של הזנחה.

הבנין הסמוך להיכל התלמוד, מספרו שלש. בחזיתו של הבנין מספר חנויות, אחת מהן חנות לצבעי דפוס. שביל צר בצדו הימיני של הבנין מוביל אל דלת צרה, מעליה שלט "דפוס אריאלי" וסמלו של הדפוס – הינשוף האדום. הינשוף האדום היה סמלו של הדפוס והוא שעטר את ניר המכתבים והמעטפות של הדפוס.

עכשו כשמוחי חושב כל היום על מקרים ועובדות בחיי המשפחה המורחבת תהיתי - מדוע ינשוף?

ויגאל ענה: "הינשוף, במערב נחשב לסמל החכמה והתרבות, לכן הרבה בתי דפוס והוצאות ספרים השתמשו בו כסמל."

ואורה אחותי הוסיפה: "במיתולוגיה היוונית, אתנה היתה אלת החכמה, הינשוף בעל העינים הענקיות הרשים אותה בחכמתו ורצינותו ולאחר שגרשה את העורב המסתכסך, כבדה את הינשוף והפכה אותו לצפור האהודה עליה."

כך גם סבא אמצ' את הינשוף להיות לנו סמל לתרבות וחוכמה.

דפוס אריאלי במשך שנים נדד ברחובות רבים בתל אביב הישנה וגם באבו כביר שביפו היה. אך כאן ברחוב היכל התלמוד עמד במשך הרבה שנים וכאן גם סיים הדפוס את פרשת חייו.

הדפוס

"בקר טוב" אני אומרת, נושפת ומתנשפת, כאילו אני

העובדת החשובה ביותר בדפוס. משרד הכניסה, קטן ואפור. ארונות משרד גבוהים, מתכתיים מסביב. שלושה שולחנות משרדיים.

, ליד דלת הכניסה ישב יגאל ליד שלחן כתיבה מרווח. במשרד היו

שני שלחנות כתיבה נוספים. ליד אחד מהם ישב סבא יוסף וליד

השני ישבה מזכירה. מזכירות התחלפו, אך אני זוכרת את יהודית

הגדולה לטובה, היא ישבה במשרד שנים וחייה השתלבו בחיינו.

באלו שבאו אחריה, מעדיפה אני שלא להזכר.

סבא ויגאל היו מקדימים לבוא אל הדפוס. סבא היה איש

נמוך, שער לבן, מבהיק עטר את ראשו מאחור כמו רעמה ומצח רחב

חשוף בחזיתו. תמיד הרכיב משקפים ותמיד לבש חולצה לבנה. אינני

זוכרת את סבא לובש חולצה בצבע אחר. סבא הקפיד לבוא אל

הדפוס יום יום. גם כאשר עבר את גיל ששים וחמש, גיל הפרישה,

ההדפסות. אהבתי את השקט שסבא ויגאל השרו סביבם. אהבתי את הדינמיות והשמחה שהשרה אבי. עבורי היה הדפוס בית, העובדים בדפוס, מושקה, אלי, טרנטו, בילין, צבי סלח, בנימין, כלם בני משפחה.

אם קרה ואבא היה אומר לי: "מחר אל תבואי, לא תהיה עבודה עבורך.", היה זה יום של צער עבורי. חששתי מפני ימים כאלה.

היה כיף לראות את אבא עובד בדפוס. ממלכתו של אבא היתה בקומה התחתונה. בקיר המזרחי של המשרד של הדפוס היתה פתח ללא דלת ומדרגות הובילו לקומה התחתונה. היתה זו קומה מתחת לפני הכביש, אך לא היה זה מרתף. בקירות מסביב היו חלונות גבוהים מסורגים. מספר מדרגות למטה מהקומה העליונה היתה מעין במה, שלש מדרגות נוספות הובילו ממנה אל הקומה

המשיך להקדים ולבוא בקר בקר אל משרדו. לרוב היה בא אל הדפוס עם יגאל. היה שוהה בדפוס עד שעות אחר הצהריים המוקדמות. אז היה לוקח את ילקוטו, צועד אל האוטובוס ושב הביתה לבלות את אחר הצהריים בבית חלומותיו ברמת חן, עם סבתא, הנכדים והיה זמן שאפילו כלב היה, קאפי.

יושבת אני וכותבת. מהרהרת איך להעביר אליכם, בני משפחתי ורעי, את דמותו של סבא. איך אתאר אותו כך שגם אתם הקוראים תראו אותו בדיוק כמו שראיתי אותו אני, אפילו ברגע זה של הכתיבה, כחמישים שנה לאחר שהלך מאתנו. אהבתי לעבוד בדפוס. ביליתי שם את כל חופשותי במשך שנים. אהבתי לעשות כל עבודה, שגרתית ומשעממת ככל שתהיה. עבורי העבודה היתה תמיד מרתקת. החל מאסוף דפים לספר וכלה בהנחת ניר בין הדפים המודפסים למנוע מריחה של צבע על

התחתונה. על הבמה עמד שלחן כתיבה ענק. כאו היה משרדו של אבא. משרד פתוח ללא קירות מפרידים, כמו במה בפנת האולם. כאן היה יושב, בודק את ההדפסות, מגיה, מייעץ, עובד על הצעות לקליינטים שבאו בבקשה להדפיס, מתכנן את העבודה, שולח עבודה לצינאוגרפיות ולפעמים אפילו יושב ויוצר את התבליט לגלופה בעצמו. הכנת התבליטים לגלופות היה בה משום מעשה אמנות וחבל שנעלמו כל אותם תבליטים שישב וחטב.

אבא היה שולח אותי לצינאוגרפיות המאוחדות לתת הזמנה או לקבל גלופה מוכנה. כולם הכירו אותי שם. היו שני שותפים טלמון ועוד מישהו שזוכרת אני את פניו, אך ברגע זה איני יכולה להזכר בשמו. הצינאוגרפיות המאוחדות היו ברחוב לילנבלום 12, ממש קרוב לפינת רחוב היכל התלמוד, לא הרחק מקולנוע עדן. החברה אינה פעילה היום.

קרוב למשרדו של אבא, ליד הקיר הדרומי היתה מחלקת הסידור. מכונת סידור, לינוטייפ, עבדה בשקדנות. העבודה במכונת הסידור דרשה מיומנות מיוחדת, לא כל סדר ידע אותה. האחראי יצחק בילין, אדם מבוגר, נשוי, אך חשוך ילדים, היה מנהל העבודה של הדפוס כולו ושל מחלקת הסידור בפרט. ביילין תמיד הסתובב ליד הארונות עם התאים של האותיות, היה מגיה ומסדר. הארונות במחלקת הסידור היו מסודרים בקפדנות והכילו את כל האותיות שהיו מסדרים לכל עבודה. יצחק ביילין וסבא היו חברים עוד

מהתקופה בה עבדו ביחד בדפוס אחדות. יש לנו תמונה של שניהם עומדים ליד ארונות האותיות. סדר נוסף היה צבי סלח. לאחר מותו של בילין צבי ירש את מקומו. אדם שקט וצנוע. היום כשאני חושבת על כך מוזר בעיני איך במשך כל השנים שעבדתי בדפוס לא נתנו לי לנסות לסדר ולמיין את האותיות, לא לקראת הדפסה ולא אחרי הדפסה. אורה אחותי זוכרת:

"מיד כשהייתי יורדת לדפוס, הסדרים היו מכינים לכבודי

סידור של אותיות על מתקן עץ קטן. הייתי מתבוננת באותיות הכהות, הבולטות ורואה את שמי מתנוסס. אהבתי לקחת את האותיות ולשמור אותן, מתנה."

לאורך הקיר המערבי, החל ממשרדו של אבא היתה

הכריכה. בנימין היה האחראי על הכריכה. מדפים על הקיר ושולחנות ארוכים. כשהיו מדפיסים אלבום או ספר היו מניחים על השולחנות הללו ערמות של דפי אלבום או ספר, אחת ליד השניה לפי מספרי העמודים והיו עוברים ואוספים דף מכל עמוד. בנימין היה לוקח כל ערימה של דפים כאלו ומישר אותם בעדינות וכך היו מניחים קבוצת דפים אחת לכוון אחד וקבוצת דפים נוספת לכוון אחר, ערמה של ספרים כמעט מוכנים. היתה זו עבודה מונוטונית, אך אני אהבתי את הריח של הנייר, את המגע שלו ואהבתי את עצם התהליך של האיסוף, יכולתי שעות לעבור לאורך השלחן ולאסוף את הדפים לפי הסדר ללא תלונה. אבא, לפעמים, בשעות הערב

היה מצטרף והיינו עובדים שלושתינו ביחד. עכשו אני חושבת, איך זה שלא ידעתי ליישר את הדפים, הייתי אוספת ובנימין כמו קוסם היה מיישר. מהדק בזריזות את החבילה, ותן כמה מכות עדינות בשלחן לכאן ולכאן וחבילת הניר בקצוותיה התישרה להפליא. תהליך הכריכה עצמו אינו שמור אצלי בזכרון במלואו.

אבא אהב את בנימין, פעמים רבות, שלא בנוכחותי, היה בא ושופך את ליבו לפניו.

מכונת ההדפסה מלאו כל פינה ריקה באולם הדפוס. בחלקו המזרחי של האולם עמדו מכונות דפוס בלט ענקיות. בקצהו הצפוני של האולם, מאחורי הכריכה עמדה מכונת הדפסה, אופסט. המדפיסים היו מושקה, טרנטו, אלי ודוד. מושקה היה בחור צעיר, ילד רזה ונמוך. טרנטו, אני חושבת הגיע לארץ מבולגריה, איש רב ממדים וחם מזג. אלי, בחור צעיר, חברה'מן, דוד בחור תימני גבוה, יפה תואר וטוב לב. "חלמתי להיות גדולה ולהנשא לו" אמרה אורה והוסיפה "קרה והעזתי להביע את משאלתי בקול רם, תגובת קהל המשפחה היתה צחוק רועם."

אחת העבודות השחורות, כמו שקראנו לסוג מסוים של עבודות, היתה הנחת דפי ניר עתון לא מודפסים בין הגליונות המודפסים, מיד בעת היציאה של הגליון המודפס מן המכונה, כדי שהגליונות המודפסים לא ילכלכו אחד את השני וכדי שלא ידבקו אחד לשני.

הפועלים היו נאמנים לעבודתם אך במשך השנים, כמו בכל מקצוע, היו כאלה ששאפו גם הם ליזום ולהתחיל משהו משל עצמם. אלי היה אחד הפועלים הראשונים שעזבו ופתחו דפוס משל עצמם. דוד הצטרף אליו.

אבא היה הרוח החיה בדפוס. היה חבר של כלם. בשבתות היינו הולכים לבקר אותם בביתם. היינו חוגגים עמם ימי הולדת, בר מצוה, ונשואים. היינו שותפים עמם בשמחתם ובאבלם. מושקה טפל בי כאילו הייתי אחותו הקטנה. הזכרתי במקום אחר, מושקה היה השליח שבא לקחת אותי מבית הספר כאשר סבא נפטר בפתאומיות כה נראה עבורנו. זוכרת אני את המונית אתה הגיע, דבר נדיר באותם ימים ואת שנינו יושבים מאחור המומים.

הימים הטובים ביותר היו כאשר אבא היה מכריז: "היום אנחנו הולכים לבקר בהוצאת הקיבוץ המאוחד" או "מה דעתך שניכנס לרגע להוצאת עם עובד."

היינו הולכים ביחד, הוצאות הספרים היו ברחוב אלנבי.

הייתי נכנסת, מבלה שם שעה ארוכה. אבא היה שותף פעיל בבחירה ואני תמיד הקשבתי לעצותיו. הייתי יוצאת מהחנות מחבקת ספרים. ספרים היו תמיד חלק נכבד מחיינו. אפילו מסיבות יום ההולדת היו עומדות בסימן ספרים.

אהבתי את מסיבות יום ההולדת שאבא היה עורך לנו. בדרך כלל חדר האורחים שלנו עמד מבריק מנקיון, אך שומם. לא כן היה

כאשר חגגנו יום הולדת. היינו מוציאים מהסלון את כל הרהיטים, ובמקומם אבא היה בונה ספסלים ארוכים לארך הקירות. כנראה היה מביא את הקרשים מנגריתו של שרגא ששכנה בסמטה לא הרחק מביתנו. אחרי הצבת הספסלים, היינו מרכיבים באותה דרך את השולחנות. היינו מכסים את השולחנות במפות לבנות ומעמיסים אותם בכיבוד, המוני סנדוויצ'ים קטנים ועוגות. כשהיינו קטנות, כל ילד היה מקבל עותק של הספר "בא אלי פרפר נחמד", "ויהי ערב", או ספר אחר שהודפס בדפוס. בחגיגת בת המצווה, המתנות בעלות הערך הרב ביותר היו ספרים.

בד בבד עם לימוד קריאה וכתיבה למדנו מתוך השיחות בבית על סוגי הניר, סוגי אותיות וסוגי צבעים. ידענו לאמר על עבודה אם ההדפסה שלה מדויקת ואיכותית. היינו מסתכלים על ספר ופתאום היינו אומרות: ניר זול, הדפסה זולה. כולם קראו חסמבה, ספר אחרי ספר, ואנחנו לא התלהבנו, הספרים היו מודפסים על ניר עתון צהבהב, האותיות היו פשוטות והכריכות שלהם התפוררו במגע יד.

סבא, יגאל ואבא העדיפו לקבל עבודות אמנות: אלבומי צלומים, ציורים של צירים, עטיפות של ספרים וכרזות פרסומות. בעתות מצוקה כמובן שהיו מוכנים לקבל כל עבודה, העיקר שתהיה פרנסה והיה היו תקופות שפל.

לפעמים אני תוהה מדוע אין לנו אוסף של העבודות שהדפיסו בדפוס. סבא אהב לאסוף בולים, גם אני וגם אחותי אורה אהבנו לאסוף בולים והיום אני אוספת דברים שונים שכולם בדרך כלל קשורים לעולם הדפוס: מאמרים, ציטטות, ספרים, תמונות משפחה, ספורי משפחה, שמות משפחה, תעודות לידה, נשואין ופטירה ועוד.

אלבומים נסתרים

אפרוש בפניכם כיצד תהיות אלו הובילו אותי לשיחה הרת תוצאות עם דודי יגאל אריאלי.

לפני כשלוש שנים בערך ישבתי בבית גיל הזהב ביד אליהו בדירתו של יגאל. מכירה אני כל ספר, כל קופסה, כל פיסת נייר בחדרו ובכל זאת כשאני מזדמנת לבקרו, אני יושבת, סורקת את ארון הספרים ומחפשת מציאות. באותו יום דפדפתי באלבום אודות אחת השכונות הוותיקות בתל אביב, שכונת נווה צדק. רפרפתי על פני התמונות והכתוב והשם דוד טרטקובר תפס את תשומת לבי. דודי יגאל ואני ישבנו על הספה ופתחנו בשיחה. "כשסגרנו את הדפוס" אמר יגאל "סמי חתני, נתן לדוד טרטקובר אוסף של אלבומים עם עבודות שהדפסנו בדפוס. "הוא עדיין חי?" שאלתי בהתרגשות אודות טרטקובר.

טרטקובר דוד (סטודיו לעצוב)
 רחוב שלוש 34
 תל אביב - יפו
 טלפון 03 - 3745 517
 (להוסיף את תמונת הבית)

חייגתי את המספר. קול זועם ענה.
 הצגתי את עצמי: "שלום, שמי רות וילנאי. נודע לי שנמצאות אצלך
 עבודות שנעשו בדפוס אריאלי. אני כותבת ספר אודות ההיסטוריה
 של המשפחה והייתי שמחה לראות, לסרוק או לצלם את העבודות."
 "לסרוק אי אפשר" אמר דוד טרטקובר בקול תקיף "לצלם אפשר."
 "מתי אפשר לבוא שאלתי" ובלב קייתי שיאמר מחר. היום יום חמישי
 ובעוד שבוע בדיוק אני חוזרת לארה"ב.
 "ביום שני" אמר הקול התקיף.
 נאנחתי בדממה.

"אני מניח שכן." אמר יגאל והוסיף.
 "הנה יש לך פרויקט חדש. מצאי אותו ונלך יחד לבדוק מה
 באמתחתו."
 נאנחתי, רק לשניה, "פרויקטים לא חסר לי."
 חזרתי אל ביתה של בתי, שם התארחתי, כשבמוחי תוסס החשק
 למצוא את אותן עבודות שהודפסו בדפוס.
 אורה אחותי, תמיד חולמת למצא את הגלופות שאבא היה מכין
 בדפוס.
 עפרה אחותי הצעירה היתה רוצה למצא את מודעת הפרסומת
 המקסימה, בגוונים עדינים של ירוק, של האבוקדו.
 יגאל דודי, לפני מספר שנים, העלה בכתב ספור אודות תיק אבוד של
 דוגמאות, והדפסות מיחדות שנעשו בדפוס אריאלי עם קום מדינת
 ישראל.
 בקצור לכולנו יש שאיפות להחיות, לפחות, את עבודות הדפוס.
 באצבע אחת תקתקתי באתר של בזק "דוד טרטקובר" ומצאתי.

בוקר במשרדו של דוד טרטקובר

יום שני בבקר.

קיץ לוחט ולח.

כרגיל התעוררתי מוקדם. צעדתי בפארק הירקון. חזרתי אל ביתה של בתי שטופת זעה וחסרת נשימה. נכדתי אורת בת השמונה, פתחה לי את הדלת. לבושה היתה בחצאית מתרחבת, סגולה וחולצה לבנה הדוקה למתניה. שערה הבלונדיני אסוף בסרט לבן זוהר. מראה ממש יצוגי, מרשים. מהר התקלחתי והתכוננתי לצאת. כמעט שכחתי שאני חיבת לקחת מצלמה.

המלים "כמעט שכחתי" חלפו במוחי ביחד עם מחשבה נוספת. "אור" פניתי מיד אל נכדתי הזוהרת "אולי את רוצה להתלוות אלי? את תהיי הצלמת ואני אהיה ההיסטוריונית." בתי ונכדתי הסכימו בהתלהבות.

הזמנו מונית ויצאנו לרחוב שלוש פנת אמזלג. נהג המונית לא התמצא בסמטאות הצרות של נווה צדק ואנחנו עוד פחות ממנו. לפעמים חלפנו על פני רחוב שלוש ולפעמים חלפנו על פני רחוב אמזלג, אך את נקודת החיתוך החמצנו. צלצול אל דוד, הזכיר לי את תקיפותו ולא עזר הרבה להבהיר איך מגיעים אל הכתובת.

שלמנו לנהג המונית והחלטנו להסתובב מעט, אחרי כמה דקות

עמדנו לפני דלת מתכת גבוהה ומאימת.

צלצלנו בפעמון.

הדלת נפתחה אל חדר מדרגות מואר אך משרה אוירה של שממה. עלינו כמה מדרגות ושוב צלצלנו.

פתחנו בזהירות את הדלת.

דוד ישב לפני שולחן ענק בחדר רחב ידים, חלונות גבוהים ורחבים, הקירות עמוסים ספרים, אלבומים ומחברות והאווירה, למרות האור, קודרת.

דוד, בלי להוציא הגה מפיו, הניח לפנינו אלבום עבה, אפור.

אור החלה לצלם את הדפים.

התבוננתי בדפים ויעצתי לה מה ראוי לצלום. ברור היה שלא נצלם הכל.

שאלתי "האם יש לך חומר נוסף?"

דוד הצית סגריה והביא אלבום נוסף, גם הוא עבה ואפור. לאט לאט מספר האלבומים הלך וגדל.

עשן הסגריה העיק. התאפקנו והתבוננו בחמישה אלבומים עמוסים עבודות שהודפסו בדפוס אריאלי לפני מלחמת השחרור.

אור צלמה דוגמאות מכל אלבום, הדפסים של פרסומות, כרטיסי

בקור, תלושי אוכל, חוזים. עבודות קטנות אלו משחזרות את החיים בתל אביב לפני קום המדינה.

דוד לא נראה היה עסוק אך הוא לא שוחח עמנו במשך שהותנו במשרד. בשלב מסוים שלף סימניה וכתב עליה שם של ספר: "איפה היינו ומה עשינו" מאת אמנון דנקנר ודוד טרטקובר בהוצאת כתר.

בהזדמנות התבוננתי בספר בחנות ספרים ואכן שני המחברים השתמשו בדוגמאות של פרסומות, חוזים, חוברות וכולי כדי לתעד את ספורה של תל אביב, טרם קום המדינה.

בשהותינו במשרדו של דוד אזרתי אומץ ושאלתי: "האם יש לך גם עבודות של שמואל צור?"

"כן" נהם דוד.

"האם אפשר לראותן" שאלתי.

"לא!" ענה באותו קול זועם מונוטוני.

"למה?" העזתי לשאול.

"קשה להוציא."

שמואל צור היה צייר ידוע בלודז, שבפולין ובתל אביב. סבא ושמואל היו בני דודים. רבות מעבודותיו הודפסו בדפוס אריאלי.

תמה השיחה, תם הבקור. בצאתנו עוד צלמנו את דוגמת המרצפות בחדר המדרגות שכה אפיינה בתים בתל אביב בראשית המאה העשרים.

זכרונות זורמים מתמונות

בין הדוגמאות שצלמנו תגלית אחת חשובה:

סבא וסבתא בלו את השנים שבין 1910 ל 1915 בבירות שבלבנון, שם הם הכירו, נשאו ושם נולד בנם הבכור, דודי יגאל. באותן שנים עבד סבא בדפוס ג'דעון. עכשו, במשרדו של דוד, בין הדוגמאות

מצאנו מדריך שהודפס עבור ג'דעון.

האם שאלתם את עצמכם במשך כל הספור אודות האלבומים עצמם מי טרח והדביק כל עבודה שהדפיסו, חשובה או חסרת ערך. הייתי משוכנעת שהאלבומים על דפיהם הגדולים, האפורים הם מעשה ידיו

של סבא. סבא הרי היה אספן מטבעו. אוסף הבולים העצום שהיה לו היה מקור אינסופי לאוסף הבולים שלי. כשנפגשתי שוב עם יגאל

דודי שאלתי אותו מי היה האספן והמתעד.

יגאל, מחייך, ענה בגאווה: "אני כמובן."

מרוצה אני מהמבצע שערכנו, אור נכדתי ואני, אך עדיין אני שואלת את עצמי: "מדוע האלבומים שוכנים במשרדו של דוד טרטקובר ולא

בארכיון המזערי הפרטי שלי?"

כאשר אני מעיזה ואומרת מלים אלו בקול רם, עמוס עונה לי:

"ראשית התיידדתי אתו ולאחר מכן נסי לבקש את האלבומים"

ואני נאנחת: "אולי?"

בינתיים לפחות נתבונן במפת שכונת רמב"ם, בתלושי אוכל ובמסמך של חברת הבטוח הסנה ועוד ועוד.

GEDEON'S DIRECTORY
 COMMERCIAL, INDUSTRIAL ADMINISTRATIVE
 OF SYRIA, LEBANON AND PALESTINE

PROPRIETORS—EDITORS
MR. E. & G. GEDEON

GENERAL MANAGEMENT
 27, rue de Syrie, Beyrouth, P.O. B. 346
 Tel. 2242, 22-71

PALESTINE AGENCY
 Tel-Aviv — Jaffa — Jerusalem — Haifa

We have the honour to inform you that our DIRECTORY of Syria, Lebanon and Palestine is the first DIRECTORY which appeared in the countries under the English and French Mandates, during 9 consecutive years.

We prepared entirely for the edition of 1937-38 containing about 1000 pages which will appear undoubtedly towards the end of the current year. It will contain all the commercial, administrative and industry data of the three neighbouring countries of Syria, Lebanon and Palestine.

Up to now, Palestine with its new evolution, its industry and commerce is nearly unknown in Syria and Lebanon, its Directories which have appeared till now, could never give the desired result, they were either incomplete or published in two languages which are not practiced in the neighbouring countries.

The progress of publicity or insertion is not only that it should be read by the same house which inserted it, but it should be consulted by the foreign persons who are interested in Palestine.

It is for this reason that our DIRECTORY will appear in two languages known by the whole French and Arab population, and it will be in this way a true medium of action all those who are from far or near, interested in the countries of the Near East.

At last, in order not to miss the insertion of your address, and the indications of your House, we have the honour to request you to consult the General Tariff for the advertisements and publicity, and to favour us with your orders.

Yours very truly,
GEDEON'S DIRECTORY
 1937-1938

General Tariff of the Publicity in Palestine.

PAGES IN THE TEXT		
The Page (form 27x20)	8,000 mils	
1/2 Page	5,000 "	
1/4 Page	3,000 "	
1/8 Page	2,000 "	
PAGES OF DIVISION (leavez intercalaire in strong paper referred)		
The Page	12,000 "	
1/2 Page	8,000 "	
INSERTION ON THE COVER (inside)		
The Page	10,000 "	
1/2 Page	6,000 "	
SIZES OF THE BOOK		
Large	25,000 "	
Small	20,000 "	

n. 2. — These Tariff is for each one language, French or Arabic.

Advertising the firm (in simple letters)	1 line	100 mils
	2	150 "
	3	200 "
Advertising the firm (in big letters)	1 line	200 "
	2	300 "
	3	500 "

n. 3. — Prices for the two languages.

מדריך ג'דעון
 מסחרי, תעשייתי ואדמיניסטרטיבי
 בשביל ארץ ישראל, סוריה ולבנון

המחברים והעורכים
מ. א. ג. ג'דעון

מנהל הכללי:
בירות, רחוב סוריה 27 - ת.ד. 346
 טלפון 2242, 22-71

המוכנת בארץ ישראל:
 בסניף תל-אביב - יפו - ירושלים - חיפה

הרעיון מהכנתו למדויק לנו, המדריך שלנו מופיע בארצות המצומצמות המסחריות האנלי והמסחרי במשך 9 שנים רצופות. אנו מחליטים עכשיו להוציא את המדריך הזה לשנת 1937-1938. המטיל כיוצאן כמותו, שיודע בלי ספק בנפח העסק המוכנת, הוא יכול דוקטורנטים מסחריים ותעשייתיים על שלש הארצות המסומות הרי, המסומות המוכנות.

עד עכשיו, ארץ ישראל, בתחלתה המודעת, בתפישתה ומסחרת במשך שאינה יודעת בסוריה ולבנון המדריכים השנתיים, שהשיקו על היום, לא יכלו לתת את התוצאות הרצויות, משום שהיו לקיחות בחסר או בשתי הלשונות: עברית ואנגלית אשר אין לתן מחליטים ביותר בסוריה ולבנון.

מטרת המסומות והתעמולה כמובן ככלל, הוא לא בזה שיקראו אותה בלתי המודעת בעצמם, אלא שיסתמכו בה לטובתם אשר ודף-לארץ, המסומות בתוצרת ארץ ישראל.

מטני העסקים האמור, יודיע השנתון שלנו בשתי הלשונות שהאנכילוסים המכונים צומחת וערבית יוכלו לקרוא ושקום כך הוא יהיה מסמרי מתאים לתקופות הלכנות בין אלה שמקורב או מרחוק מסומות בארצות של המריה הקרוב.

בגדי שלא להחסיר את החובות שלהם ושל בית מסומות, אנו מחבברים למקסום לקרא לטעם את מחירי המודעות שלנו ולכנתו בחומתה.

נאמר יד
מדריך של ג'דעון
 1937-1938

אחרי המודעות בשביל ארץ ישראל.

צפופים המכנסים		
הדף (27x20)	8,000	מ"א
1/2 הדף	5,000	"
1/4 הדף	3,000	"
1/8 הדף	2,000	"
חלקי שורות		
על דף חום בצבעים שונים	12,000	מ"א
	8,000	"
צפופים על השער		
השער	10,000	מ"א
1/2 השער	6,000	"
על צדדי הספר		
השער	25,000	מ"א
	20,000	"

n. 2. — These Tariff is for each one language, French or Arabic.

החברים הודיעו לשמה אחת, צומחת או ערבית	1 שורה	100 מ"א
	2	150 "
	3	200 "
מודעות באותיות גדולות	1 שורה	200 "
	2	300 "
	3	500 "
מודעות באותיות גדולות	1 שורה	200 "
	2	300 "
	3	500 "

n. 3. — Prices for the two languages.

• **Etching of Jerusalem by E.M. Lilien**

- **תעודה שהוענקה לשופט במכביה הראשונה.** דפוס "אריאלי", תל-אביב, 1932. בראש הכרזה איור, חתום: "ש. צייטלין". "תעודה ניתנה לח' יששכר דניאכאות הכרה בעבודתו בתור שופט בהתחרויות... ב'מכביה הראשונה' בארץ ישראל תרצ"ב. "חתומים בכתב-יד: נשיא המכבי בא"י וחברי "המועצה הטכנית המרכזית". 48.5 X 34.5 ס"מ. מצב טוב. כתמים, סימני קיפול. מודבקת על דף פשתן לתצוגה ושימור.

אם תדפדפו בספר בבית, בספריה, בארכיון, בחנות ספרים משומשים, או אצל חברים, העיפו מבט בדף הראשון, בשולי העטיפה, אולי תמצאו את הכתובת:
 "הספר נדפס בדפוס אראלי", העטיפה נדפסה בדפוס אריאלי. "שלחו את השם, ההוצאה והשנה, ואולי אפילו צלמו, ואשמח להוסיף את הספר או העבודה לרשימה.

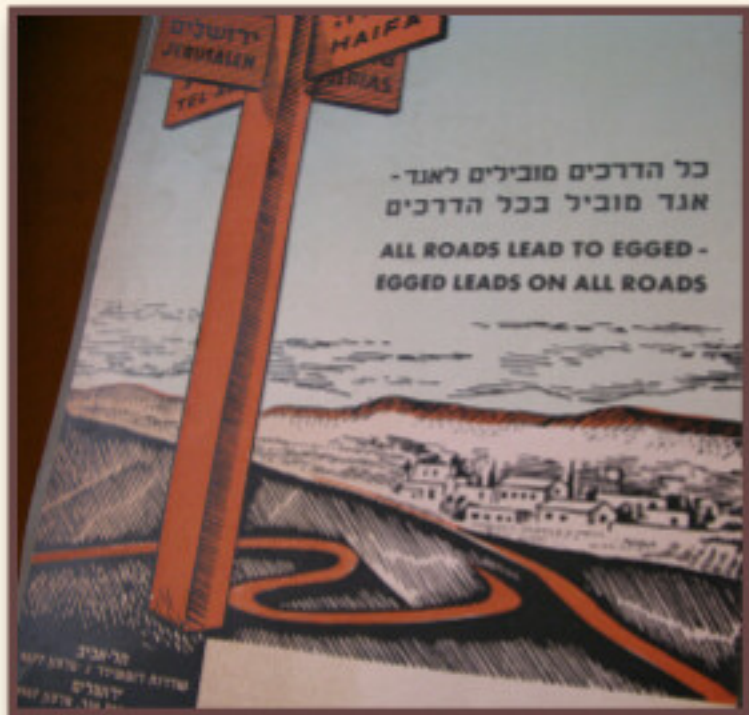
ועוד רעיון עלה במוחי, אם תחפשו ב

– Google

את השם דפוס אריאלי תמצאו עבודות שהודפסו בדפוס אריאלי. היום יש הרבה אתרים שהם רשימות, אולי גם אנחנו, סתם כך לשם יצר האיסוף ולמען ההיסטוריה המשפחתית ניצור רשימה של אותן עבודות.

הנה, אני כבר התחלתי ליצור רשימה:

- **ספר קלרש:** להנצחת זכרם של יהודי העיירה שנחרבה בימי השואה/ המערכת, נח טמיר ואחרים. תל-אביב דפוס אריאלי, [1966]
- הספר נמצא בספריה של אוניברסיטת ייל
- **אריה מרזר - דמויות מן המקרא:** ששה עשר תבליטי נחושת / מבוא מאת איציק מנגר, צפת, קריית הצירים; תל אביב: דפוס אריאלי, תש"ך.
- **געגועים,** שירים, מחבר לא ידוע, דפוס אריאלי, ת"א, תרצ"ה.
- **חיים ליפשיץ**
- קובץ תמונות, דפוס אריאלי, 1929, מכיל 14 מסך 15 רפרודוקציות של יצירות האמן
- **משה ברנשטיין,** דפוס אריאלי

נובמבר - 2012

יגאל אריאלי, מימין, זכר שמות ופרטי פרטים וספר וספר
רותי וילנאי, לבית אריאלי, משמאל למעלה, רשמה, ערכה
והציגה
למטה, בשמאל אורה ועמוס - הגיהו, תקנו, ה□□□ירו והאירו
אור זיסקינד, נכדתי, צלמה את דוגמאות ההדפסות אצל
טרטקובר

